Әдәби-бәдии ахшам

В. И. Ленин адына Азәрбајчан Педагожи Институтунун педагожи факүлтәсинин деканлығы, көркәмли јазычы Абдулла Шаигин анадан олмасынын 90 иллијинә һәср олунмуш әдәби-бәдии ахшам кечирмишдир.

Ахшамы кириш сөзү илә факүлтәнин деканы, досент Н. Аббасова ачмышдыр. О, Азәрбајчан совет әдәбијјатында мүһүм јер тутан Абдулла Шаигин ушаг әдәбијјатына даир әсәрләринин әһәмијјәтини гејд етмишдир.

Сонра досент М. Исмихасов «А. Шаигин педагожи фәалијјәти вә педагожи көрүшләри», тәләбәләрдән Ј. Алышов «А. Шаигин ушаг нәсри», З. Зејналов «А. Шаигин ушаг поезијасы» вә Х. Һүсејнова «А. Шаигин ушаг драмлары» мөвзуларында мә'рузә етмишләр.

Бәдии һиссәдә динләјичиләр факүлтәнин мәктәбәгәдәр шө'бәсинин тәләбәләринин ифасында А. Шаигин «Тығ-тығ ханым» әсәринин кукла тамашасына бахмыш, факүлтә өзфәалијјәт коллективинин консертинә диггәтлә гулаг асмышлар.

Чәлал МУСТАФАЈЕВ,
В. И. Ленин адына АПИ-нин педагожи факүлтәсинин IV курс тәләбәси.

АБДУЛЛА ШАИГ ИШ ОТАҒЫНДА.

Ушагларын севимли јазычысы

БУ КҮН гәдирбилән халгымыз тәрәфиндән анадан олмасынын 90 иллији тәнтәнәли сурәтдә гејд едилән Абдулла Шаиг XX әср Азәрбајчан мәдәнијјәти, әдәбијјаты, ичтимаи фикри тарихиндә көркәмли јер тутан шәхсијјәтләрдән бири олмушдур. О, халг мүәллими, шаир, насир, драматург, әдәбијјатшүнас вә тәрчүмәчи кими шөһрәт газанмышдыр. Шаиг Азәрбајчанда Совет һакимијјәти гурулмасыны бөјүк севинчлә гаршылајан вә өз јарадычылығыны јени һәјатын, совет варлығынын тәсвир вә тәрәннүмүнә һәср едән јазычылардандыр. Совет һакимијјәти илләриндә Шаигин јаратдығы әсәрләрин әсас мөвзусуну јенилијин көһнәлик үзәриндә гәләбә чалмасы, патриархал-феодал вә буржуа адәт вә ән'әнәләринин тәнгиди, Бакы пролетариатынын ингилаби кечмишинин тәрәннүмү, кәнч нәслин тә'лим вә тәрбијәси тәшкил едир.

Шаиг јарадычылығынын гызғын дөврү Азәрбајчанда Совет һакимијјәти гурулдугдан сонра башлајыр. О, бу заман ибтидаи вә орта мәктәбләрдә мүәллимлик едир, кечмиш һәјатын јарамазлыгларыны тәнгид, јени һәјаты вә онун наилијјәтләрини тәсдигедичи ше'р, һекајә вә пјесләр јазыр. 1940-чы илдә мәшһур «Араз» романыны битириб, «Нүшабә» әсәри үзәриндә ишләјир. Шаигин дәфәләрлә нәшр едилән әсәрләри рус, күрчү, ермәни, өзбәк вә ССРИ-дә јашајан башга халгларын дилләринә тәрчүмә олунмушдур. О, В. Шекспир, Фирдовси Сә'ди, Чәлаләддин Руми, Пушкин, Лермонтов, Крылов, Некрасов, Л. Толстој, А. Чехов, М. Горки, Д. Дефо, Ч. Свифт вә башга Шәрг вә Гәрб јазычыларынын бир сыра әсәрләрини Азәрбајчан дилинә тәрчүмә етмишдир. Совет һөкумәти А. Шаигин маариф, мәдәнијјәт вә әдәбијјат саһәсиндәки хидмәтләрини јүксәк гијмәтләндирәрәк, она әмәкдар инчәсәнәт хадими ады вермиш, Ленин ордени, Гырмызы Әмәк Бајрағы ордени вә медалларла тәлтиф етмиш, халгымыз ону ики дәфә ССРИ Али Советинә депутат сечмишдир. Шаиг әдәби вә ичтимаи фәалијјәтинин чичәкләнән бир дөврүндә — 1959-чу илдә вәфат етмишдир.

Јарадычылыға ингилабдан әввәл башлајан јазычы әввәлчә классик ше'рин тә'сири алтында гәзәлләр, романтик әсәрләр јазыр. Кетдикчә күчләнән фәһлә һәрәкатынын тә'сири нәтичәсиндә јарадычылығында јени—ичтимаи мотивләр өзүнү көстәрир. Бундан сонра һекајә вә повестләриндә реализм өз ифадәсини тапыр. «Мәктуб јетишмәди» (1908), «Интиһармы, јашамагмы?» (1910), «Кәпәнәк» (1912), «Пирин кәрамәти» (1912) кими һекајәләрдә, «Әсримизин гәһрәманлары» (1909—1918) повестиндә кечмиш һәјатын ијрәнч сәһнәләри өз ин'икасыны тапыр. Сабир үслубунда јаздығы әсәрләр ичәрисиндә «Әкинчи вә хан» (1913) Шаиг јарадычылығында бир нөв дөнүш нөгтәсини тәшкил едир. Капиталла зәһмәт арасындакы барышмаз зиддијјәтләри

јүксәк инсанпәрвәрлик—инсана, онун јарадычы гүввәсинә, ағыл вә идракына инам һисси даһа да артыр. Ше'рләриндә ики мотив үстүнлүк кәсб едир: истисмар дүнјасына нифрәт, сосиализм гуручулуғунун тәрәннүмү. «Үсјан ет!» (1924) ше'риндә истисмар вә зоракылыг дүнјасына нифрәтини билдирән шаир дејир:

Еј сөнүк, чүрүмүш дүнја
парчалан!
Вердијин: әсарәт, зәнчир,
өлүм, ган!..

Јазычынын сијаси вә ичтимаи көрүшләриндәки дәјишикликләри онун социалист ингилабына итһаф етдији «Үч ләвһә» (1929) ше'риндә ајдын көрмәк олур. О, ше'рдә тәсвир етдији баһарла хошбәхтлијин рәмзини верир. «Октјабр» (1932) ше'риндә јени һәјат гуручулуғу саһәсиндә әлдә едилән гә-

кими мараглы һекајәләр јазыр. Бу һекајәләрдә садә адамларын мәрдлијини, нәзакәтини, әмәјә гызғын һәвәсини тәсвир едиб, мәктәб һәјатынын чанлы ләвһәләрини јарадыр.

Шаиг кәнчләр үчүн дә гијмәтли ше'р, һекајә вә пјесләр јазмышдыр. Ушаглар үчүн јаздығы әсәрләрдә јазычы әсасән халг нағылларындан истифадә едир. Онун «Ојунчу бағалар» (1936), «Тапдыг дәдә» (1939), «Овчу мәстан» (1945), «Зәһмәт вә зинәт» (1946) кими әсәрләри ушаглар вә кәнчләр тәрәфиндән чох севилир. Шаиг бу әсәрләри илә кәнч охучуларына чәсарәт, мәрдлик, халга мәһәббәт, совет вәтәнпәрвәрлији кими нәчиб вә көзәл һиссләр ашылајыр. Кәнчләр театры үчүн јаздығы «Хасај» (1937), «Елоғлу» (1939), «Вәтән» (1942), «Гарача гыз» (1948) ки-

Вәтәнпәрвәр јазычы

јәтләри әкс етдирән «Мәктуб јетишмәди» һекајәси истисмар дүнјасынын өзбашыналыгларыны ифша етмәкдә дөврүн ән типик бәдии әсәрләриндән бири сајыла биләр. Әсәрдә Гурбанын фачиәси истисмар дүнјасына дәрин нифрәт ојадыр.

«Әсримизин гәһрәманлары» повестиндә халгын тәрәггиси, сәадәти уғрунда чарпышан гәһрәманлар тәсвир едилир. Јазычы халг гәһрәманы зәкиләрә рәғбәт һисси ојадыр. «Дурсун» вә «Көч» Шаигин Азәрбајчан һәјатыны чох көзәл билдијини көстәрән әсәрләрдир. Һәр ики әсәрдә вәтәнин тәбиәти, кәнд һәјаты инчәликләри илә нүмајиш етдирилир. Гәлбини, талејини халгына бағлајан јазычы өз идеалыны анчаг совет гурулушунда тапыр, совет мәктәбләри үчүн әдәбијјат дәрсликләри јарадыб, али мәктәбләрдә классикләримиз һаггында мүһазирәләр охумагла бәдии јарадычылығыны да һәвәслә давам етдирир.

Шаир халгын артыг өз вәтәнинин һагиги саһиби олмасы илә фәхр едир. Ингилабдан сонра јаздығы ше'рләриндә

ләбәләрдән бәһс едир. Јашајыб јаратмағы тәрәннүм едән шаир «Әмәк пәрисинә» (1925), «Хырчын гыз» (1926), «Зәрбәчи» (1933) вә с. ше'рләрини јазыр. «Хырчын гыз»да һәјатын мә'насыны әјләнчәләрдә көрән гыза е'тираз едәрәк дејир:

Һәјат хүлја дејил, гузум, о
шүурлу аддымла—
Бир гајәјә доғру јүрүр, ону
изләр дапма.
Јашамаг, һәм јашатмагдыр...

«Зәрбәчи» ше'риндә дүнјанын һеч јериндә көрүнмәмиш бу јени әмәк нөвүнүн јаратдығы харигәләри, бөјүк наилијјәтләримизин әсас васитәләриндән бири олан социализм јарышыны тәрәннүм едир. О, совет адамларыны һүнәрә, әмәјә, ишә чағырыр, јарадычылыг харигәләри көстәрмәјә руһландырыр:

Мәсләким, шүарым учадан
уча,
Мән кетдим, јолдашлар
кәлин архамча!

1920—1930-чу илләрдә Шаиг «Анабачы», «Гәракилис хатирәләри», «Вәзифә», «Әсәби адам», «Өзү билсин, мәнә нә!»

ми пјесләриндә дә бу принсипи әсас көтүрмүшдүр. «Хасај»да драматург мүасир ичтимаи конфликт әсасында аилә вә мәктәб, онларын бир-биринә гаршылыглы јардымы, әсл совет мүәллиминин тәрбијә үсулу, гајғыкешлији вә с. кими бир сыра мүһүм мәсәләләрә тохунмуш, тәрбијә-тәһсил мәсәләсини дүзкүн һәлл етмишдир.

Јазычы вәтәнә мәһәббәт вә сәдагәт һиссләрини мүһарибәдән сонракы јарадычылығында да давам етдирмишдир. «Нүшабә» (1945) драмасыны буна мисал көстәрмәк олар. О, Низамидән алдығы мөвзуну мүасир тәләбләрә ујғун шәкилдә ишләмишдир. Шаиг јарадычылығында ән јахшы әсәрләрдән бири «Араз» (1940) романыдыр. «Араз»ын әсас мөвзусу Бакыда кенишләнән фәһлә һәрәкатыдыр. Шаиг пролетар һәрәкатыны XX әсрин ән мүтәрәгги бир һадисәси кими гәләмә алмышдыр. Романын әсас гәһрәманы Аразын симасында габагчыл ингилабчы фәһләләрин јүксәлән хәтлә инкишафы верилир. Әсәрин сонунда Араз

вә онун јолдашлары һәбс олунурлар. Тәшкилатын фәалијјәти мүвәггәти олараг дајандырылыр. Лакин онун үзләри инанырлар ки, аразлар һәбсханадан чыхыб јенидән фәһлә синфинин ән сыраларына кечәчәк, бөјүк пролетар ингилабынын јаранмасында фәал иштирак едәчәкләр. Шаиг «Араз»да гәт'и аддымларла социализм реализминә доғру ирәлиләјир.

Совет һакимијјәти илләриндә кениш инкишаф јолуна дүшмүш Шаигин әсәрләри күтләви тиражларла нәшр олунараг ону ән чох популјар јазычылардан бири етмишдир. 1923-чү илдә Азәрбајчан Халг Маариф Комиссарлығынын гәрарына әсасән Бакы шәһәриндәки нүмунә мәктәби «Шаиг нүмунә мәктәби» адландырылмышдыр. Бу заман Шаигин һәјат вә фәалијјәтинә аид бурахылан китабчада о, халг мүәллими, көркәмли маариф хадими вә јазычы кими сәчијјәләндирилир. Тәнгидчи вә әдәбијјатшүнас М. Гулијев Шаиги «...јаранмаг үзрә олан аилә вә әдәбијјатымызын тәмәлини гуранлардан бири» һесаб етмишдир. Шаигин јахын досту вә мүасири олан бөјүк драматург Һ. Чавид исә «Шаиг кими [illegible] суалы әтрафында дүшүнәркән онун шәхсијјәти вә хидмәтләри һаггында демишдир: «Ијирми илдән бәридир ки, бүтүн Азәрбајчан кәнчлији ону пак көзәл танијыр. Әвәт һәр кәсчә: о, чалышган вә тәчрүбәли бир мүәллим, һәссас, назик бир шаир, хулуг вә сәмими бир инсандыр. Фәгәт мәнчә: о, бир һеч (сонсузлуг мә'насында ишләдилмишдир — З. Ә.)дир ки, көзә чарпан бир чох улдузлу варлыглардан даһа бөјүк, даһа мөһтәрәмдир».

Шаиг һаггында дејилмиш бу сәмими сөзләр тамамилә тәбиидир. О, өз јүксәк мә'нәви кејфијјәтләри вә гијмәтли әдәби ирси илә кәнчләримиз үчүн нүмунә олачаг идеал бир инсан, исте'дадлы вәтәнпәрвәр јазычы, бөјүк ичтимаи хадим, көзәл бир мүәллим кими һәмишә севиләчәкдир.

Заһид ӘКБӘРОВ,
филолокија елмләр намизәди.

Халг мүәллими

XX әср Азәрбајчан әдәбијјатынын көркәмли нүмајәндәләриндән бири олан А. Шаиг узун, мүрәккәб вә рәнкарәнк бир јарадычылыг јолу кечмиш, шаир, драматург вә исте'дадлы ушаг јазычысы кими шөһрәт газанмышдыр. А. Шаиг һәм дә бачарыглы бир әдәбијјат мүәллими вә методист олмушдур. О, билаваситә мүәллимлик етмиш, методик көрүшләрини дәрс дедији синифләрдә, педагожи просесдә јаратмыш вә формалашдырмышдыр. Мүәллимләр ичәрисиндә онун хүсуси мөвгеји вә шәрәфли јери вардыр. Әдәбијјаты бөјүк мәһәббәтлә севән Шаиг һәм дә ону еһтирасла тәдрис етмәји бачаран устад мүәллимләрдән олмушдур.

А. Шаигин педагожи исте'дадыны, мүәллимлијә олан мараг вә һәвәсини илк дәфә Н. Нәриманов көрмүш вә гијмәтләндирмишдир.

А. Шаигин бир әдәбијјат мүәллими кими өзүнәмәхсус методик мәһарәти вар иди. О, дәрс дедији фәннин хүсусијјәтләрини тәдрис просесиндә өн плана чәкир вә өз ишини мәһз бу әсасда гурурду. Шаигин сабиг тәләбәси олмуш јазычы С. Рәһман өз мүәллиминин методик бачарығыны белә сәчијјәләндирир: «Шаиг әсил мүәллим иди. Фәнни мүкәммәл билирди. Әсәрләри чох мәһарәтлә тәһлил едирди».

А. Шаигин мүәллимлијиндәки методик усталыглардан бири тәдрис етдији фәнни шакирдләрә севдирмәси олмушдур. О бу фикирдә иди ки, мүәллим әдәбијјаты севмирсә, ону шакирдләрә дә севдирә билмәз. Әкәр фәннә мүәллимлә шакирд арасында гаршылыглы мәһәббәт зәифдирсә, онда гаршыја гојулан мәгсәдә дә чатмаг чәтин олмаг мүмкүндүр.

Тә'лим просесиндә инандырманын, фикри әсасландырманын мүһүм әһәмијјәти вардыр. Әлбәттә, бурада һәр бир фәннин өзүнә көрә имканлары нәзәрә алынмалыдыр. Әдәбијјат дәрсләринин дә белә имканлары кениш вә мүхтәлифдир. Бунлардан бири дәрсдә бәдии чәһәтдән долғун нүмунәләр әсасында шакирдләрин мүстәгил ишләринин тәшкилидир.

Өз дәрсләрини садә, ајдын, сәлис вә ифадәли бир дилдә тәшкил етмәјә чидди фикир верән А. Шаигин мүәллимлик исте'дадындакы бу чәһәт хүсусилә әламәтдар олмушду. Јазычы М. Һүсејн дејир: «Абдулла Шаиг... дахили бир атәш вә илһамла бүтүн синфи әлә алырды. Дәрс саатынын тез гуртармағы бизим һамымызда тәәссүф һисси ојадырды».

А. Шаиг бәдии јарадычылыға лап еркән башласа да, 1905-чи ил рус ингилабындан сонра кениш фәалијјәт көстәрмиш, ушаг әдәбијјатымызын классик нүмунәләри олан: «Тығ-тығ ханым», «Түлкү һәччә кедир», «Јахшы арха» әсәрләрини, ушаг пјесләрини, онларча ше'рләрини мәһз бу заманлар јаратмышдыр.

А. Шаиг бәдии јарадычылығында олдуғу кими, педагожи фәалијјәтиндә дә оричинал јарадычылыг јолу илә кетмиш, көһнәлмиш үсуллары тәкрарламамышдыр. О, педагожи ишә јарадычылыг иши кими бахмыш, мүәллимдән хүсуси исте'дад тәләб етмишдир.

А. Шаиг мүәллимликдә исте'дад олмалыдыр, дедикдә һансы педагожи вә методик бачарыға јијәләнмәји башлыча шәрт һесаб едирди?

А. Шаиг мүәллимин исте'дадыны, һәр шејдән әввәл, онун педагожи фәалијјәтә мүнасибәтиндә ахтарырды. О, дејирди ки, мүәллим өз сәнәтини севмәзсә, һеч бир заман мүвәффәгијјәт газана билмәз. Мүәллим фитрәтән, мә'нән өз сәнәтинә бағлы олмалы, она вурулмалыдыр. Мүәллим јалныз дәрсләри илә дејил, рәфтары, мәдәнијјәти илә дә сечилмәлидир. Мәдәнијјәти јүксәк олан мүәллимин нүфузу да тә'сири дә олар, һамы она инанар, дәрсләри јүксәк сәвијјәдә кечәр.

А. Шаиг өз мүасирләри С. М. Гәнизадә, С. С. Ахундов, Һ. Чавид кими мүәллимләрин педагожи фәалијјәтинә истинад едир, мәһз бу мүәллимләрин тәчрүбәси әсасында фикир сөјләјирди.

А. Шаиг мүәллимлик исте'дадында педагожи вә методик бачарығы нәзәри һазырлыгла бирләшдирмәјә габил оланлара пәрәстиш едирди. О, хүсусилә әдәбијјаты вә мүталиәни севмәји, сәнәт әсәрләринин мәзијјәтләрини дујмағы вә гијмәтләндирмәји бачаран әдәбијјат мүәллимләриндән нүмунә көтүрмәји төвсијә едирди.

Азәрбајчан мәктәбләриндә сабит дәрс китаблары јаратмаг уғрунда мүбаризәләрдә А. Шаигин методик хидмәти хүсусилә тәгдирәлајигдир. Јалныз буну демәк кифајәтдир ки, Азәрбајчанда А. Шаиг гәдәр чохлу әдәбијјат китаблары јазмыш башга бир мүәллиф јохдур. Онун мүхтәлиф заманларда јаздығы он бир дәрслији олмуш вә бүтөв бир нәсил бу дәрсликләрин көмәји илә доғма дилимизи, милли әдәбијјатымызы өјрәнмиш, рус вә дүнја классикләринин нәчиб нүмунәләри илә илк дәфә таныш олмушдур. А. Шаиг бу дәрсликләрдә һәм бачарыглы методист-педагог тәртибчи, һәм дә исте'дадлы јазычы кими өз һәртәрәфли исте'дадыны нүмајиш етдирә билмишдир.

А. Шаиг ади әдәбијјат мүәллими олмамышдыр. О, башгаларынын китабларыны, тәдгигләрини охујуб, кор-коранә дәрс дејән мүәллимләрдән чох узаг иди. Шаир тәдгигатчы-мүәллим иди. Шакирд вә тәләбәләр онун дәрсләриндән әдәбијјаты илк мәнбәләр әсасында өјрәнир, мүәллимләринин оричинал ахтарышларындан, мүхтәлиф васитәләрлә топладығы, һәлә чап олунмамыш мә'хәзләрдән јери кәлдикчә истифадә етмәсиндән нүмунә көтүрүрдүләр.

А. Шаигин мүәллимлик тәчрүбәсиндә методик усталыг хүсуси тәдгигә лајигдир. О, «рус-татар» мәктәбләри кими тәдрис очагларынын кенишләндирилмәсини тәләб едир, бу мәктәбләрдә «тамамилә јени дәрсликләрдән истифадә олунмасыны, ана дили дәрсләринин» бөјүк рус педагогу Ушинскинин принсипләри илә јазылмыш «Вәтән дили» вә «Ушаг бағчасы» кими дәрсликләр әсасында кечилмәсинин педагожи вә методик үстүнлүкләрини јүксәк гијмәтләндирирди. Шаиг бу фикирдә иди ки, әсил мүәллим сифәтиндә үзүнү көстәрдији үчүн даһа гијмәтли иди. Шаиг елә мүәллим-методист олмушдур ки, о, мәнимсәнилмәси чәтин олан әдәби мөвзулары белә, бә'зиләринин јанлыш олараг дүшүндүјү кими, садәчә олараг, програм вә дәрсликдән чыхарыб, кәнара атмаг јолу илә кетмәмишди. О чәтин, лакин тәдриси вачиб олан јазычыларын јарадычылығыны вә ја ајры-ајры әсәрләри идеја мәзмунуна көрә програма дахил едир, онларын тәдрисинә мүвафиг методик үсуллар ахтарыб тапырды.

А. Шаиг мүәллимлик сәнәтиндә тә'лим материалыны мараг доғурачаг тәрздә тәдрисини башлыча методик дәрсләрдән бири һесаб едир, өзүнүн әдәбијјат дәрсләрини һәмишә чазибәдар, рәнкарәнк тәдрис үсуллары васитәсилә кечмәјә наил олурду. О, әсәрин мәзмунуну өзүнәмәхсус «е'чазкар ифадәси» илә данышыр, јазычынын тәблиғ етдији фикри мәһз һансы сәнәткарлыгла бәдии јүксәклијә галдырдығыны, «тә'сиркар тәләффүслә» шакирдләринә чатдырырды.

А. Шаиг халг јазычысы — халг мүәллими олмушдур. Бу ады о, хүсуси фәрманла дејил, педагожи просеса өз бөјүк вә сонсуз мәһәббәти, бәдии јарадычылыгда һәмишә халга хидмәтинә көрә газанмышдыр.

Чамал ӘҺМӘДОВ,
педагожи елмләр намизәди, досент.

Јазычынын дилиндән

Мән һәмишә јазычылығымла јанашы артыг мүәллимлијимлә ифтихар етмишәм. Мүәллимлијә олан сөнмәз еһтирасым, тәләбәләримин ичтимаи һәјата [illegible] мәктәбдәки гызғын фәалијјәтә мәндә мүәллимлијә, онун бөјүк ичтимаи мә'насына түкәнмәз бир мәһәббәт ојатмышдыр.

* * *

Шаир һәм мүәллим, һәм дә мүрәббидир. Халгымызы вә онун балаларыны севән һәр шаир, һәр јазычы бөјүкләр үчүн әсәр јаздығы кими, әзиз балалары да унутмамалыдыр. Онлар үчүн [illegible] јазыб өзләрини [illegible] вермәлидир.

УШАГЛАРЫН СЕВИМЛИСИ А. ШАИГ МӘКТӘБЛИЛӘР АРАСЫНДА.

Шаиг адына китабханада

Республикамызда көркәмли Азәрбајчан јазычысы А. Шаигин адыны дашыјан чохлу мәдәни-маариф мүәссисәси вардыр. Онлардан бири Бакынын Спандарјан күчәсиндә јерләшән А. Шаиг адына ушаг китабханасыдыр. Китабхана јарашыглы отагларa, чохлу бәдии вә дикәр әдәбијјата маликдир. Бакы мәктәблиләри бу китабхананы чох севирләр. Минләрлә пионер вә мәктәбли китабхананын даими охучусудур. Јазычынын анадан олмасынын 90 иллији илә әлагәдар олараг китабханаја кәлән шакирдләрин сајы даһа да чохалмышдыр. Онлар охудуглары мәктәбләрдә А. Шаигә һәср едилмиш әдәби ахшамлара, сәһәрчикләрә јахшы һазырлашмаг үчүн китабханадан јазычынын әсәрләрини алыб охујур, онун һаггында өз мә'луматларыны артырырлар.

Китабханада јазычынын јубилејинә чидди һазырлыг корулмушдур. Бу мүнасибәтлә хүсуси мәсләһәтчиләр ајрылмышдыр. «А. Шаигин һәјаты вә јарадычылығы», «Азәрбајчан ушаг әдәбијјатынын көркәмли нүмајәндәси», «Өлмәз педагог вә мүәллим» мөвзуларында динләнилән мә'рузәләрә ушаглар һәвәслә гулаг асмышлар. Пионер вә мәктәблиләр јазычынын әсәрләриндән ибарәт сәһәрчик тәшкил етмишләр. Бурада шаирин драм әсәрләриндән ибарәт сәһнәчикләр дә көстәрилмишдир. Шакирдләр А. Шаигин ше'рләрини әзбәр сөјләмишләр. Вәтән һаггында ше'рләрин ифадәли охунушу үзрә мүсабигә кечирилмишдир. Ән јахшы ифачылар мүкафатландырылмышдыр. Мүсабигәдә А. Шаигин ше'рләри дә охунмушдур.

Китабхананын кениш фојесиндә А. Шаигин һәјат вә јарадычылығыны әкс етдирән сәрки ачылмышдыр. Сәркидә өлмәз сәнәткарын әсәрләриндән ибарәт чохлу нүмунәләр гојулмушдур. Бурада шаирин һәјатыны, јарадычылығыны ишыгландыран мүхтәлиф фото-шәкил, һәмчинин јазычы һаггында мүасирләринин хатирәләри нүмајиш етдирилир. Бүтүн бу материаллар Шаиг һаггында зәнкин материал верир. Китабханаја кәләнләр сәркидәки сәнәдләрлә һәвәслә таныш олурлар.

Китабханада А. Шаигин јубилеји илә әлагәдар олараг мараглы мүсаһибәләр, сөһбәтләр кечирилир. Китабхананын бүтүн ишчиләри јазычынын јубилејинин мүтәшәккил кечмәси үчүн әлләриндән кәләни едирләр.

А. Шаиг тә'лим-тәрбијә, тәдрис вә методика мәсәләләри һаггында, мүәллим, онун вәзифәси, тәләбә вә аилә әлагәсинә даир чох јазмыш вә нәшр етдирмишдир. Лакин әдибин архивиндә чап олунмамыш әсәрләр дә чохдур ки, бунларын бир гисми дәрсликләрә, әдәбијјат тарихинә, тә'лим-тәрбијә мәсәләләринә һәср олунмуш мәгаләләрдир. Бу күн сизә тәгдим олунан мәгалә дә илк дәфә нәшр едилир. О, «Учителская газета»нын сабиг редактору Атаров тәрәфиндән 1948-чи илдә А. Шаигә сифариш верилмиш вә гочa мүәллим хәстә олa-олa һәмин мәгаләни јазыб 29 апрел тарихли мәктубла сифаришчијә көндәрмишдир. Русча јазылмыш һәмин мәктубда дејилир: «Һөрмәтли јолдаш Атаров! Мәктубунузу алдым. Диггәтинизә көрә тәшәккүр едирәм. Сизин истәдијиниз материалы кеч көндәрдијим үчүн үзр истәјирәм. Бу мәктубла бәрабәр гәзетиниз үчүн һечик бир јазы да көндәрирәм. Лазым билсәниз, дүзәлиш вә әлавәләр дә едә биләрсиниз.

Пасынков јолдаша вә башга јолдашлара сәмими саламымы јетирмәнизи хаһиш едирәм.

Һөрмәтлә
Абдулла ШАИГ
Бакы 29.IV-1948».

(Мәгаләнин рус дилинә тәрчүмә олунмуш нүсхәси дә сахланылыр. Мәгалә ихтисарла нәшр олунур).

Абдулла ШАИГ

МҮӘЛЛИМ!

Мүәллим! Милјонларла инсанын гәлбиндә, ушаглыгдан һөрмәт вә мәһәббәтлә бирләшмиш бу шәрәфли вә бөјүк ады дашыјанлар нә гәдәр бәхтијардыр! Маариф-мәдәнијјәт очагларынын рәһбәрләри олан мүәллимләри севмәјән кимдир? Бу шәрәфли ады дашыјанларын Азәрбајчанда хүсуси мөвгеји вә әһәмијјәти олмушдур. Халгымызын ичтимаи һәјаты илә сых бағлы олан мүәллимлик јалныз мәктәблә бағланыб галмамышдыр. Азәрбајчанда бөјүкләрә мәхсус тәрбијә очағы олан театрын әсасыны гојан, илк дәфә артистлик едән вә бу күнкү мәшһур актјорларымызы јетишдирән мүәллимләримиз олмушлар. Мәтбуатымызын, мусиги вә әдәбијјатымызын да јарадычылары мүәллимләрдир. Шүбһәсиз, бу чәһәт милли мүттәфиг республикаларын чохуна мәхсус бир хүсусијјәтдир. Елми вә ичтимаи һәјатын бүтүн башга саһәләри үчүн кадрлары мүәллимләр һазырладығы кими, бу саһәләрин өзләринин инкиша-

фында да әсас ролу мүәллимләр ојнајыр. Чәсарәтлә демәк олар ки, Азәрбајчанда инди дә партија вә совет апаратында ән мәс'ул вәзифә дашыјанларын чоху мүәллимләрдир. Бу күн Азәрбајчан зијалылары вә биринчи нөвбәдә Азәрбајчан мүәллимләри тә'лим-тәрбијә вә елм-техника саһәсиндә әлдә етдикләри көзгамашдырычы мүвәффәгијјәт вә наилијјәтләрлә һәр шејдән әввәл Ленин партијасына вә Совет дөвләтинә борчлудур.

Чар һөкумәти заманында мүәллимләримиз өзләрини таһгир едилмиш, көздән дүшмүш, өкеј оғул кими һисс едирдиләр. Онлар орта мәктәбләрдә башга мүәллимләр кими һеч бир һүгуга малик дејилдир. Ана дили јалныз дәрс харичиндә олан саатларда кечирилирди. Башга мүәллимләр кими тә'мин едилмирдиләр...

«Ата-ана» — бу ики фүсункар кәлмә һәр ушаг үчүн әмдији суддан ширин олдуғу кими, мүәллим кәлмәси дә әзиз балаларымыз үчүн бир о гәдәр севимли вә гијмәтлидир. Бүтүн инсанларын һәјаты, сәадәти вә кәләчәји аилә илә мәктәбдән асылыдыр. Бу ики тәрбијә вә билик очағы саглам тәмәлләр үзәриндә гурулдуғу заман кәнч нәсил алдығы саглам гидаларла күндән-күнә чичәкләнәрәк нур гафиләси кими әтрафыны ишыгландыра билир.

Аилә вә мәктәб бир шејдир. Бу ики тәрбијә очағы бир-бири илә һәр заман саглам вә гырылмаз рабитәләрлә бағланмалы вә һәр икиси сәвијјәчә бир-биринә мүсави олмалыдыр. Анчаг белә олдуғу заман билик, әхлаг вә тәрбијәчә саглам вә гүввәтли нәсил јетишдирмәк олар. Һалбуки кечмишдә, ингилабдан әввәл Азәрбајчанда аилә илә мәктәб арасында бөјүк зиддијјәт варды: мәктәб тәрбијәси бир башга, мүхтәлиф синиф вә зүмрәләрдән ибарәт олан аилә тәрбијәси дә бамбашга иди. Бу башгалыглара көрә дә тәләбәләр арасында сәмими јолдашлыг һисси, мүәллимләрлә тәләбәләр арасында сәмими һөрмәт вә мәһәббәт јаранмајырды. Кечмишдә аилә илә мәктәб арасында сијаси бәрабәрлик јох иди. Аилә сәвијјәси мәктәбдән хејли ашағы иди. Мүәллимләрин әли, дили бағлы олдуғундан истәдикләри кими фәалијјәт көстәрә, бир мүәллим кими өзләрини, дәрсләрини тәләбәләрә севдирә билмирдиләр. Бүтүн бунлар исә һәм дәрс кејфијјәтинин јүксәлмәсинә, һәм мәктәбләрдә әсаслы интизамын бәрпа едилмәсинә, һәм дә мүәллимин синифдә сәрбәстлијинә, мүстәгиллијинә бөјүк манеәләр төрәдирди.

Совет һакимијјәти илләриндә Азәрбајчан мәктәбиндә әсаслы дәјишиклик олмушдур. Биз али мәдәнијјәт очағымыз олан Академијамыз илә, алимләримиз вә мүәллимләримиз илә, шаирләримиз вә инчәсәнәт усталарымызла ифтихар едирик...

Бу күн совет мүәллиминин әлдә етдији мүвәффәгијјәтләрин әсас сәбәбләриндән бири дәрин ичтимаи тәрбијә алмыш тәләбәләри мүәллимләринин гызғын үрәклә севә билмәләридир. Мүәллимләримизә гојулан гајғы веријәндә онлары өз вәзифәләринә даһа бөјүк һәвәс вә марагла бағлајан амилләрдән бири дә будур...

Бир бағбан мин зәһмәтлә әкдији вә бичдији мејвә бағынын мәһсулуну севә-севә дәрдији кими, бир мүәллим дә мә'нәви гидаларла бечәрдији тәләбәләринин камала чатдығыны вә онларын халга, вәтәнә, чәмијјәтә етдији хидмәтләри көрүнчә бир бағбандан даһа бәхтијар көрүнүр, чүнки онун јетишдирдији мәһсул даһа гијмәтли вә сәмәрәлидир. Одур ки, мән һәр заман јазычылығымдан артыг мүәллимлијимлә ифтихар етмишәм.

Гәрб алимләриндән бири демишдир: «Мүәллимләр бәшәријјәтин гурбанларыдыр». Бир әрәб мүтәфәккири дә: «Мәнә билик верән шәхсә гул кими пәрәстиш едәрәм» — демишдир. Һәлә әсрләрчә әввәл дејилмиш бу гијмәтли сөзләр мүәллим әмәјини нечә јүксәк гијмәтләндирир. Әфсус ки, мүәллимләримиз ичәрисиндә бу бөјүк вә ади һәгигәти көрмәкдән мәһрум оланлар да тапылыр. Мүәллимлик нәчиб, мүгәддәс вәзифәдир. Заманәмиздә маарифин, тәһсилин, мүәллимин бу гәдәр бөјүк әһәмијјәт вә мөвге газандығыны нәзәрә алараг халгымызын әсас мәдәнијјәт очағы олан мәктәб, педагожи мәктәбләр, институтларымыза даһа чох фикир верилмәлидир. Тәшкилаты чәһәтдән тәкмилләшдирилмәлидир. Мәнә елә кәлир ки, артыг кәмијјәтдән чох кејфијјәтә фикир вермәк лазымдыр. Педагожи мәктәб вә институтларын сајыны артырмагданса, онлар мүасир лабораторијалар вә кабинетләрлә, зәнкин елми-нәзәри китаблара малик китабханаларла, кениш, көзәл биналарла тә'мин едилсә даһа фајдалы олар. Педагожи мәктәбләрә ән биликли вә тәчрүбәли мүәллимләр чәлб олунмалыдыр. Мүәллимләри дәрслә чох јормамалы, башга мәктәбләрдән азад едәрәк јалныз бир мәктәбә тәһким етмәли, мадди чәһәтдән мүмкүн гәдәр јахшы тә'мин олунмасына чалышмалыдыр. Мүәллимин өз үзәриндә чалышмасыны тәшкил етмәли вә изләмәли, педагожи мәктәб вә техникумларын бир гисми лејли (кечә-күндүзлү) олмалыдыр. Бу мәктәбләрин јанында исә истинад мәктәбләри јарадылмалыдыр. Педагожи мәктәбләрдә ана дили вә әдәбијјат дәрсләри илк плана кечирилмәли, һүсн-хәтт, рәсм, мусиги фәнләринә диггәт јетирилмәлидир. Јазы ишләри вә синиф мүрәббилији үчүн әмәк һаггы артырылмалыдыр. Педагожи мәктәбләрин тәдрис програмларынын һәртәрәфли вә мүасирлији нәзәрә алынмалыдыр.

Белә тәдбирләрин һәјата кечирилмәси педагожи тәһсилин кејфијјәтчә јахшылашмасына күчлү тә'сир көстәрә биләрди.

1948.